

Ainevaldkond “Keel ja kirjandus”

1. Valdkonnapädevused ja nende kujundamine

Valdkonna õppeainete õpetamisega taotletakse keele- ja kirjanduspädevuse kujunemist, mis tähendab suutlikkust tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust, mõista erinevaid kirjandustekste ning nende tähtsust Eesti ja maailma kultuuriloos.

Valdkonnapädevuste kujunemist toetavad lõiming teiste ainevaldkondade õppeainetega ning tunni- ja kooliväline tegevus.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) austab keelt kui kultuuri kandjat ja vahendajat, hindab seda kui avaliku suhtluse vahendit, väärtustab eesti rahvuskirjandust ja rahvapärimust ning keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 2) saavutab keeleteadlikkuse, arvestab kultuuris välja kujunenud keelekasutus- ja suhtlustavasid, teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) loeb, esitab ning kirjutab eri tüüpi ja liiki tekste, analüüsib tekstide keelekasutust, ülesehitust ja vormistust, väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) leiab, hindab kriitiliselt ning kasutab eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 5) mõistab ilukirjandusteose kunstilisi väärtusi, analüüsib ja tõlgendab eri tüüpi ning eri žanris tekstide ülesehitust, väljendust ja sisu;
- 6) omandab lugemisharjumuse, väärtustab lugemist, kujundab loetu põhjal oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, rikastab mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

2. Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on **eesti keel** ja **kirjandus**. Eesti keelt õpitakse 1.–9. klassini, kirjandust 5.–9. klassini. Õppeaine eesti keel teise keelena rühm avatakse vajadusel.

1. - 4. klassis õpitakse eesti keelt üldõppe vormis ning need õpitulemused on esitatud üldõpetuse valdkonnakavas.

Õpitulemuste saavutamiseks on nädalatunnid jaotatud järgmiselt:

Ainetundide maht nädalas	5. kl	6. kl	7. kl	8. kl	9. kl
Eesti keel	3	3	2	2	2
Kirjandus	2	2	2	2	2

3. Üldpädevuste kujundamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki Tõrvandi Kooli õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

- 1) **Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Valdkonna ained arendavad funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse. Õppes väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust, loomingut ja emakeelt kui kultuuri kandjat. Ühistegevuste, koolikeskkonna ja kultuurielamuste kaudu suunatakse õpilast tegutsema Tõrvandi Kooli ja ühiskonna põhiväärtustest lähtuvalt (nt ühised aktused, koolipere sündmused, esteetiline koolikeskkond koos koolimaja klaasseintel esitatud emakeelsete mõtteteradega, suhtlusnormid, külalisesinejad).
- 2) **Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütleva, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima, lahendusi leidma. Õppetöösse kaasatakse inimesi väljastpoolt kooli (nt lapsevanemad, kogukonnaliikmed, keele- või kultuuritegelased), toimuvad eesmärgistatud õppekäigud nii Kambja valla asutustesse kui ka kaugemale.
- 3) **Enesemääratluspädevus.** Kujundava hindamise ja toetava tagasiside kaudu toetatakse õpilastes positiivse ning realistliku minapildi kujunemist. Õpiülesanded annavad võimalusi kaasata pereliikmeid ja lähedasi (vanemaga koos lugemine algklassides, pere- ja koduloolised projektid). Loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded. Julgustatakse õpilasi osa võtma ning esinema kooli ühistel sündmustel. Õppetöösse lõimitakse karjääriga seotud teemasid ning õppekäike.
- 4) **Õpipädevus.** Arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.
- 5) **Suhtluspädevus.** Kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamist ja põhjendamist oskust. Õppeülesanded annavad õpilastele võimalusi suhelda erinevate inimestega ning kasutada selleks erinevaid suhtluskeskkondi (nt küsitluste läbiviimine ja nende vastamine, intervjuerimine, suhtlemine Stuudiumis).
- 6) **Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.** Arendatakse oskust lugeda visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Pädevuse arendamisel kasutatakse maksimaalselt Tõrvandi Kooli õpikeskkonda (nt juhiste lugemine tehnoloogiaklassides, andmete analüüsimine uurimistöde ja loovtööde raames, loodusteaduslikud praktikumid).
- 7) **Ettevõtlikkuspädevus.** Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.
- 8) **Digipädevused.** Õppetöös kasutatakse kaasaegseid tehnoloogilisi võimalusi info otsimiseks, tekstide ja visuaalse materjali vormistamiseks, loomiseks ning õpiülesannete täitmiseks. Õppetegevuste kaudu kujundatakse turvalist veebis suhtlemise oskust, kasutatakse G Suite for Education võimalusi (Google Docs, Google Slides, Google Sheets, Forms, Google Classroom) ning muid digiõppeplatvorme.

4. Lõiming

Ainevaldkonna sisene lõiming toimub eeskätt eesti keele ja kirjanduse õppeainete vahel erinevate tekstitüüpide käsitlemise kaudu. Oskust tekste mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega. Kirjandusõppes soodustatakse õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ning edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas.

Ainevaldkondade üleselt lõimuvad eesti keel ja kirjandus kõikide teiste Tõrvandi Koolis õpetatavate ainetega. Ainetevaheline lõiming väljendub eeskätt funktsionaalse lugemisoskuse arendamises, ainealase sõnavara rakendamises, tekstiloomes ja võimes ennast suuliselt väljendada erinevates õppeainetes (nt tekstülesanded matemaatikas, loodusteaduslikud tekstid, tööjuhiste mõistmine). Eesti keele tundides omandatud pädevused toetavad uurimis- ja loovtööde koostamist. Õpilasuurimuste läbiviimine, vormistamine ja esitamine omakorda kinnistab keeletundides õpitut.

Võimalusi ainevaldkondade üleseks lõiminguks:

- 1) **Matemaatika.** Tekstülesannete, tööjuhiste mõistmine. Korrekse matemaatilise kirjaoskuse omandamine (arvsõnad).
- 2) **Loodusained.** Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad kujundada väärtushinnanguid. Loodusainetes läbi viidud õpilasuurimuste keeleliselt korrektne koostamine ja vormistamine.
- 3) **Sotsiaalsained.** Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs ajaloosündmuste ja ühiskonnaelu mõistmiseks. Sotsiaalsainete õppimise käigus omandatud teadmised toetavad kirjandusteoste mõistmist. Õigekirjanormide kinnistamine (nimed, sündmused jm).
- 4) **Kunstiained.** Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Õpilast julgustatakse katsetama ja looma ning enda ja teiste loomingut analüüsima.
- 5) **Kehaline kasvatus.** Liikumisega seotud teemad on õpilasele tuttavad ja omased, neid kasutatakse omaloominguliste ülesannete andmisel, rollimängudes, väitlusteemades.
- 6) **Tehnoloogia.** Kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte, kasutada eetiliselt nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.
- 7) **Võõrkeeled.** Eesti keel on välja kujunenud suurte keeleruumide keskel, mistõttu on väga suur osa sõnavarast võõra päritoluga. Nende seoste mõistmine aitab näha kultuurilisi mõjutusi, mille keskel eesti keel tekkis.

5. Läbivate teemade käsitlemine

Ainevaldkonna õppesisu, -meetodite ja õpitulemuste kavandamisel arvestatakse kõikide Tõrvandi Kooli õppekava üldosas esitatud läbiva teemadega. Eeskätt on läbivad teemad eesti keeles ja kirjanduses käsitletavate tekstide, rollimängude, arutelude, uurimis- ja loovtööde temaatika allikaks. Lisaks sellele on allpool välja toodud täpsemad võimalused läbivate teemade käsitlemiseks:

- 1) **Elukestev õpe ja karjääri kujundamine.** Kujundatakse sõnavara, mis aitab ennast analüüsida ja oma arvamust asjakohaselt väljendada. Korraldatakse õppekäike nii Kambja vallas asuvatesse kui ka teistesse ettevõtetesse, tutvutakse erinevate ametitega (külalisesinejad, õppekäigud, vanemate kaasamine). Õpetatakse koostama õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente.
- 2) **Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Õpilasesinduse tegevuse seostamine õpiülesannetega (väitluste ja diskussioonide temaatika, sündmuskorraldus). Kambja vallas toimuvatel kogukonna- ja kultuurisündmustel osalemine või esinemine (nt perepäev, valla laulu- ja tantsupidu).
- 3) **Kultuuriline identiteet.** Kohalikus kultuurielus osalemine, õpilaste esinemine kultuurisündmustel.
- 4) **Teabekeskond ja meediakasutus.** Õppes kasutatakse eri allikatest teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ja kasutamist nii keeleteadmiste ning õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomeks. Tehakse koostööd Tõrvandi raamatukoguga.
- 5) **Tehnoloogia ja innovatsioon.** Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.
- 6) **Väärtused ja kõlblus.** Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnistavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärtete tegude ja hoiakute vastu.

6. Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuses rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäevaelu ja jätkuõpingutega;
- 8) loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse, valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel ning ühise identiteedi kujundamise eesmärgil;

- 9) kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, metakeele valdamist, suhtlus- ja väljendusoskust, keeleressursside ja -allikate teadliku kasutamise oskust;
- 10) kasutatakse digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, arendatakse info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 11) arendatakse eri liigis ning žanris ilukirjandustekstide avatud ja loovat analüüsi-, tõlgendamise- ja mõistmisoskust, ilukirjandusliku poeetika tundmist;
- 12) tegeldakse tekstiloomet ja -esitlusega ning omaloomingulise kirjutamisega, kasutatakse selleks ka digivahendeid ja veebikeskkondi.

Ainevaldkonna õppeainete õpetamisel on kasutusel nii pikad (85 min) kui ka lühikesed (45 min) tunnid.

7. Hindamine

Ainevaldkonna õppeainete hindamine lähtub Tõrvandi Kooli õppekavast ja õpilaste hindamise juhendist, mille kohaselt 1.-3. klassis kasutatakse sõnalisi hinnanguid ning alates 4. klassist tähtsüsteemi A-F. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel kui ka õppeteema lõpus. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist. Kasutatakse diagnostilist hindamist, mille käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Eesti keele õppimisel hinnatakse:

I kooliastmes	II ja III kooliastmes
1) suulist keelekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist; 2) lugemist, s.o lugemistehnikat, kirjandus- ja muude tekstide tutvustamist, analüüsi ja mõistmist; 3) kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja tekstiloomet.	1) suulist ja kirjalikku suhtlust; 2) tekstide vastuvõttu, s.o analüüsi ja mõistmist; 3) tekstiloomet, s.o eri tüüpi ja liiki tekstide kirjutamist; 4) keeleteadmisi, s.o õigekeelsuse ja keelehoolde põhimõtete rakendamist ning keelevelikute teadvustamist.

Kirjanduse õppimine algab 5. klassis ning õppeaine õpitulemusi hinnatakse eesti keelest eraldi.

II ja III kooliastmes hinnatakse kirjanduse õppimisel:

- 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ja tutvustamist;
- 2) tekstide jutustamist ja esitamist;
- 3) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist;
- 4) omaloomingulisi töid;
- 5) kirjandusteadmisi (nt kirjandusmõistete ja kirjandusloolise konteksti tundmist).

Keeleõpetuses on suur osakaal just erinevate kirjalike tekstide hindamisel, mis lähtuvad õpilase eakohasusest. I kooliastmes hinnatakse jutustavaid tekste, näiteks suulisi ja kirjalikke ümberjutustusi, kirjalikku jutustust pildi, pildiseeria või muu alusteksti põhjal, jutustusi enda elust. II kooliastmes hinnatakse jutustavaid, kirjeldavaid ja põhjendavaid tekste, sealhulgas kirjalikku jutustust alusteksti põhjal, jutustavat kirjandit, arvustust. Teabetekstidest hinnatakse kirjeldust, iseloomustust, kokkuvõtteid, kultuuriainelisi lühiaurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja

ettekandeid ning e-kirja kirjutamist. III kooliastmes hinnatakse ka arutlevat kirjandit, selle ülesehitust, teksti vastavust teemale, asjakohaseid näiteid, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel. III kooliastmes hinnatakse teabetekstidest kindlal eesmärgil kirjutatud ülevaateid ja kultuuriainelisi lühiuurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja ettekandeid ning avaliku suhtluse žanre, nagu näiteks avaldus. Peale selle hinnatakse oskust kirjutada levinumaid meediažanre.

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid on mitmekesised: individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine, luule-, proosa- ja draamateksti esitamine, arutleva kirjandi kirjutamine, uurimis- või praktilise töö tegemine, projekti koostamine ja elluviimine, ettekande loomine ja esitlemine, avalik esinemine, lugemiskontroll.

Loovtöodes on hindamise skaala paindlik. Tunnustatakse idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Arutluste (nt arutlevate kirjandite) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumenteeritust, seostatust. Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel.

8. Õppekeskkond

Ainevaldkonna teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab koos väärtuskasvatust. Oluline roll on koolikultuuril. Üheskoos luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu.

Keele ja kirjanduse õpperuumis on kaasaegne digitehnoloogia (projektor, puutetundlik tahvel, õpetaja sülearvuti, dokumendikaamera, kõlarid), õppematerjalide printimise ja paljundamise võimalus, õpilastel on võimalik kasutada tahvel- või sülearvuteid, tagatud on toimiv internetiühendus digikeskkondade ja materjalide kasutamiseks.

Õpperuumis on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks laudu ja toole ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded). Õpe toimub muuhulgas väljaspool kooliruumi, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja kultuuritegelastega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad).

Tõrvandi Kooli eesti keele ja kirjanduse ainekava 5. - 6. klassile

1. Eesti keel

1.1. Õppeaine kirjeldus

Eesti keele oskus on nii aineõpetuse eesmärk kui ka õppekavas sätestatu omandamise alus. Eesti keele oskus kõnes ja kirjas pole üksnes inimese identiteedi, tema mõtlemis- ja tundevõime kujunemise alus, vaid ka jätkusuutliku ja ennastjuhtiva õppimise eeldus kogu edasiseks eluks. Keeleõpetus toetab sotsiaalsete oskuste arengut, et õpilasest kujuneks inimene, kes suudab ennast erinevates suhtlusolukordades selgelt ja ladusalt väljendada, mõistab erinevaid tekste, on võimeline argumenteerima ja mõtestatud teksti looma.

Keeleõpetuse kõrgeim siht on aidata õpilasel kujuneda iseseisvaks teksti vastuvõtjaks ja loojaks, kes on omandanud tänapäeva eesti kirjakeele.

1.–4. klassis on eesti keel kirjandusega lõimitud õppeaine, milles taotletakse nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmärke. Saavutatavad õpitulemused ja õppesisu on kirjeldatud üldõpetuse valdkonnakavas. Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eraldi, kuid tugevasti lõimitud õppeained, mille kaudu arendatakse sihipärase lugemise, suulise keelekasutuse ja kirjutamisoskust.

I kooliastmes keskendutakse õpilaste teadmiste ja oskuste kujundamisel nii suulisele kui ka kirjalikule keelele. Lugemise õpetamisel arendatakse lugemistehnilist vilumust ja kujundatakse oskust loetud tekstiga jõukohaste juhiste järgi eesmärgistatult töötada. Kirjutamise õpetamisel viimistletakse kirjatehnikat, kujundatakse õigekirjaoskust õpitud keelendite piires ning arendatakse suutlikkust väljendada end loova ja eesmärgipäraselt.

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloomine ning keeleteadlikkus. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid.

Ilukirjanduse terviktekste valib õpilane õpetaja soovitusel lugemiseks nii eesti kui ka välisautoritelt, arendades oskust loetud teost tutvustada, selle põhjal jutustada ja küsimuste toel arutleda. Tähtis on kujundada lugemisharjumus, soodustada positiivset lugemiskogemust ja pakkuda lugemisrõõmu. I kooliastmes loeb õpilane vähemalt kümme, 4. klassis vähemalt neli tervikteost eesti või maailma lastekirjandusest.

1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) mõistab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 3) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) teeb õpitu piires keeleteadlikke valikuid, kasutab korrektset kirjakeelt ja sobivat sõnavara;
- 5) loeb tekste ladusalt ja eesmärgistatult eri keskkondades ja allikatest;
- 6) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 7) analüüsib ja hindab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 8) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära;
- 9) kujundab lugemise kaudu hoiakuid ja tõekspidamisi;

10) väärtustab lugemist, leiab endale sobivat lugemisvara.

1.3. Eesti keel 5. klassis

Õpitulemused	Õppesisu
Suuline ja kirjalik suhtlus	
Väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslaste ja täiskasvanutega suheldes. Oskab olukorrale vastava suhtluskanali valida. Tunneb vahetu suhtluse tavasid ja oskab neid rakendada. Lahendab probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös. Esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, sh kriitilisi. Avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab väite ja järelduse.	Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Teabe ja abi küsimine erinevates suhtluskanalites ja -olukordades. Sobiva formaadi ja kanali valimine. Vahetu vestlus, telefonivestlus, e-kiri. Telefonivestluse alustamine ja lõpetamine. Kaasõpilase ja õpetaja või muu suulise teksti eesmärgistatud kuulamine. Suuline arvamuse avaldamine ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse avaldamine, väite esitamine ja selle põhjendamine. Kuuldu põhjal järelduse sõnastamine suuliselt või kirjalikult. Suuline arvamuse avaldamine ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine.
Teksti vastuvõtt	
Analüüsib teksti väljenduslaadi lähtuvalt kasutusvaldkonnast ja suhtlusolukorrast. Nimetab teksti liiki, selle eesmärgi ja iseloomustab autori väljenduslaadi õpitud keeleteadmiste põhjal. Võrdleb tekste ülesehituse, vormistuse ja keelekasutuse põhjal. Tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe, koostab lihtsama päringu. Hindab sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa, verbaliseerib graafilise teabe. Tunneb konspekteerimise võtteid, teeb lugedes või kuulates märkmeid, koostab skeeme. Oskab sõnastada lugemise, vaatamise, kuulamise eesmärgi ja teeb eesmärgist lähtuva kokkuvõtte. Esitab teksti kohta kriitilisi küsimusi ja avaldab arvamust, kontrollib teksti usaldusväärsust, eristab arvamust ja fakti.	Teksti analüüsimine. Teksti kasutusvaldkond, suhtlusolukorra kirjeldamine (ametlik, tööalane, õppimisega seotud, isiklik). Tekstiliigi ja eesmärgi nimetamine. Autori keelekasutuse ja stiili iseloomustamine ja põhjendamine ning näidete toomine tekstist. Tekstide võrdlemine ülesehituse, vormistuse ja keelekasutuse põhjal. Teabe- ja õppetekstid, nende peamised liigid ja allikad. Ainealaste teabeallikate ja andmebaaside nimetamine, leidmine ning kasutamine: Eesti Keele Instituudi keeleallikad. Lihtsama päringu koostamine Estris. Multimodaalse teabe töötlus. Pildiline ja tekstiline teave, lugemine teabe saamise eesmärgil (reegel, juhend, tabel, skeem, diagramm, plaan, kaart jm). Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafik, tabel) verbaliseerimine, lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine. Kuuldud teabe jälgimine, märkmete tegemine. Konspekteerimise võtted ja märkmete tegemine. Pliiatsiga lugemine, teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine. Kriitiliste küsimuste koostamine teksti kohta. Usaldusväärsuse kontrollimine teiste allikate toel. Usaldusväärsuse kontrollimine tekstiväliste ja tekstisestest tunnuste põhjal (teksti vormistus, ülesehitus, sisuline täpsus, autori tausta kontrollimine, faktide kontrollimine). Fakti ja arvamuse eristamine.

Tekstiloomed	
Teeb lühiettekande, oskab allikaid valida ja hinnata, koostab lihtsama viite. Kirjutab tekste protsessikeskselt, täiendab tagasiside põhjal tekste. Jutustab oma elamustest ja kogemustest, ehitab jutustuse tavakohaselt üles. Kirjeldab eset, olendit ja inimest, ehitab kirjelduse tavakohaselt üles. Arutleb suuliselt ja kirjalikult, ehitab arutleva teksti tavakohaselt üles ja kasutab arutlevale tekstile omaseid keelendeid. Vormistab tekstid korrektselt nii käsitsi kui arvutil. Põhjendab oma hinnangut tekstinäidetega.	Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud ainealase info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika: lihtsama viite vormistamine, refereerimine. Jutustava, kirjeldava, põhjendava teksti koostamine protsessikeskselt. <u>Jutustamine.</u> Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine minavormis. Jutustuse ülesehitus: aja- ja koha nimetamine, tegelase või tegelaste kirjeldamine, käivitav sündmus, tegelase mõtted ja tegevus selle lahendamise nimel, lõpetus. Jutustava teksti tunnused: ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. <u>Kirjeldamine.</u> Täpne sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine ja neile iseloomulike tunnuste nimetamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine. <u>Arutlemine.</u> Põhjuse ja tagajärje väljendamine. Arutleva teksti tunnused: rõhutavad sõnad, võrdlemine, näidete toomine, põhjendavate sidendite kasutamine. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.
Keeleteadlikkus	
Nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid. Kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi. Kirjutab sagedamini esinevad võõrsõnad korrektselt. Kasutab enda tekstis sünonüüme, arvestades nende tähendusvarjundeid. Kasutab sobivat tegusõna ajavormi enda tekstis. Valib sobiva käändevormi lause kontekstist lähtuvalt. Moodustab omadussõnade võrdlusastmeid ja kasutab neid enda tekstis korrektselt. Moodustab ja kirjavahemärgistab liitlauseid ja lihtlauseid, sh koondlauseid. Kasutab enda tekstis korrektselt otsekõnet. Eristab nime ja nimetust, märgib enda tekstis nimed ja nimetused korrektselt.	Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Võõrtähed ja -häälikud. Võõrsõnade õigekiri, sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Häälduse ja kirja pildi kontrollimine sõnastikest. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus. Tähe h õigekiri võõrsõnades. Tähtede f ja š õigekiri. Poolitamisreeglite meenutamine. <u>Sõnavaraõpetus</u> Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine tekstis. Sünonüümide tähendusvarjundid, tesauruse ja kasutamine. Tähendusseletuste võrdlemine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Sobiva sõna kasutamine oma tekstis. <u>Vormiõpetus</u> Sõnaliikide meenutamine. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik, täis- ja enneminevik ning nende tähenduserinevus. Sobiva ajavormi valimine teksti. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Käändetunnus, mitmuse lõpp. Sobiva käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Omadussõnade võrdlusastmed, keskvõrde ja ülivõrde kasutamine tekstis. <u>Lauseõpetus</u> Liht- ja liitlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlause. Koondlause ja loetelude kasutamine ja

Järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid ja omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.	kirjavahemärgistamine tekstis. Üte ja selle kirjavahemärgid. Otsekõne ja kaudkõne. Saatelause ja otsekõnelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid ja kasutamine. <u>Muud õigekirja teemad</u> Algustäheõigekiri: kohad, ajaloosündmused, ametinimetused ja üldnimetused, perioodikaväljaanded, tooted. Nime ja pealkirja eristamine, teoste pealkirjad (heliteosed, filmid, raamatud, lavastused jne).
--	---

1.4. Eesti keel 6. klassis

Õpitulemused	Õppesisu
Suuline ja kirjalik suhtlus	
Esitab kuuldu ja loetu kohta kriitilisi küsimusi ning avaldab arvamust, sõnastab järelduse. Lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös. Osaleb aktiivselt klassi- ja rühmavestluses. Põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti. Kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.	Tekstide kriitiline kuulamine, faktide leidmine ja kontrollimine, kuuldude hinnangu andmine. Kriitiliste küsimuste esitamine vahetus suhtluses. Seisukoha põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal. Klassivestlus, diskussioon. Vestluses kõnejärje hoidmine ja üleandmine kaaslastele. Kaaslaste aktiivne kuulamine, kaaslaste öeldu täiendamine ja täpsustamine. Vestluskaaslastele positiivse tagasiside andmine. Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine. Viisakusväljendite kasutamine, sobiva suhtlusstiili valimine, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine. Viisakas ja ohutu suhtlus virtuaalkeskkonnas.
Teksti vastuvõtt	
Nimetab põhilisi Eesti meediakanaleid, eristab rahvusringhäälingu ja kommertskanalite eesmärgi. Tunneb õpitud meediatekstide liike ja nende kasutamise võimalusi, oskab analüüsida meediatekste nende ülesehituse põhjal. Kasutab meediatekstide analüüsil õpitud keele- ja tekstimõisteid. Leiab tekstist argumenti ülesehituse osad. Teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina. Võrdleb meediatekste, esitab kriitilisi küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte.	Arutlevate meediatekstide ülesehituse analüüs. Lõigu, teksti eesmärk, varjatud eesmärk. Argumenti osad. Mõjutusvõtete ja hinnanguliste keelendite leidmine. Meediatekstid ja -väljaanded Eestis, kommertsmeedia ja rahvusringhääling. Raadio- ja teleasaadete eripära, vormid ning liigid. Raadiosaate eesmärgistatud kuulamine, teleasaate eesmärgistatud vaatamine, kuuldu konspekteerimine, võrdlemine, kokkuvõtte tegemine. Trüki ja veebiajakirjandus. Ajalehežanrite (uudis, arvamuskoloon, intervjuu, olemuskoloon) eesmärgid ja ülesehitus. Pilt meediatekstides: pressifoto, karikatuur, pildiallkirja eesmärk. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.

Tekstiloomed	
Leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet, tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhetappe, täiendab tagasiside põhjal oma teksti. Valdab alustekstil kirjutamise põhilisi võtteid, täiendab alusteksti enda mõtetega. Kirjutab kirjandi, milles kasutab kirjeldamist, jutustamist, koostab argumentatsiooni. Avaldab viisakalt ja olukorrast lähtudes arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult. Kirjutab eesmärgipäraselt multimodaalseid tekste ja ajakirjandusžanre. Vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis. Kasutab tekste toimetades ja kaaslast tagasisidestades omandatud keele- ja tekstimõisteid.	Protsesskirjutamise etappide meenutamine. Lisateabe otsimine. Alusteksti kasutamine enda tekstis: refereerimine. Alustekstile enda mõtete lisamine, autori ja enda mõtete vastandamine, kõrvutamine. Kirjandi ülesehitus: Sissejuhatus, teemaarenduse lõigud e argumendid, kokkuvõte. Lõigu ülesehitus: väide, selgitus, näide, järeldus. Tabav pealkiri. Oma sõnastuse ja lausestuse toimetamine, õigekirja korrektori kasutamine, oma vigade leidmine ja parandamine. Teksti vormistamine arvutil: reavahe, joondus, lõiguvahed, pealkirjastamine. Multimodaalse teksti loomine: pildi-, video ja graafilise materjali kasutamine. Teksti kujundamine erinevates rakendustes. Ajakirjandustekstide kirjutamine: reklaam, uudis, arvamslugu, intervjuu.
Keeleteadlikkus	
Nimetab Eesti suuremaid murdealasid. Kasutab õigekeelsussõnaraamatud õigekirja kontrollimiseks. Teab üldtuntud lühendeid ja kasutab neid tekstis. Eristab kirjakeelt ja argikeelt, teeb sobiva sõnavaliku vastavalt kontekstile. Moodustab ja kirjavahemärgistab liitlauseid enda tekstis. Kasutab veebi- ja pabersõnaraamatut sõna tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks. Rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates.	Eesti murded. Murdekaart, murdekeelenäited, murdesõnastiku kasutamine. <u>Õigekiri</u> Õigekirja kontrollimine õigekeelsussõnaraamatust (nii raamatu- kui ka veebivariandist), märkide lugemine. Veaohlikud liited: -lik; -likkus. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine <u>Sõnavaraõpetus</u> Kirjakeel ja argikeel (sh släng), sõnade stiiliväärtus ja märgendid sõnastikes. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides ja enda tekstis. Sobiva sõnavaliku tegemine vastavalt kontekstile: oma või võõrsõna, harvad, vanamoelised sõnad jne. <u>Vormiõpetus</u> Grammatiline ühildumine käändes ja arvus. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad). <u>Arvsõnade õigekiri</u>. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Sõnastike kasutamine käändevormide kontrollimiseks. <u>Lauseõpetus</u> Liitlause. Liitlause sidumine liitlauseks. Rindlause ja osalause. Sidesõnaga ja sidesõnata rindlause. Rinnastavad sidendid. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Alistavad sidendid. Põimlause kirjavahemärgistamine.

2. Kirjandus

2.1. Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on alates 5. klassist eraldi õppeaine, milles õpilane arendab oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomevõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, 10 analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määramist, laiemalt aga kultuuri eripära ja mitmekülsuse teadvustamist.

Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside ja -mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Põhikooli kirjandusõpetuses loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienenud lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja eraamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat.

Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki ilukirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sh sõnavara ja õigekeelsust, suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti. Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja terviklikkuses. Ilukirjandusteose esitlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe.

Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning kooliastmele kohaseid teemavaldkondi. Tervikteoste valikul võib õpetaja jagada soovitusi, arvestades nii õpilaste eelistusi, huvisid kui ka lugemisvõimet. Põhikoolis on kohustuslik lugeda igas klassis vähemalt neli tervikteost, kuid soovitus on lektüüriraamatute arvu võimaluse korral suurendada ja õpilasi valikutesse kaasata.

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust (sh tüvitekste, klassikateoseid), mida käsitletakse ühiselt. II kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka E. Raua „Kalevipoja“ adaptatsioon, E. Bornhöhe „Tasuja“, J. Krossi „Mardileib“, F. R. Kreutzwaldi „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ või muud eesti muinasjutu- või muistendikogumikud. III kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka A. Kitzbergi „Libahunt“, E. Vilde „Pisuhänd“, O. Lutsu „Kevade“, A. H. Tammsaare „Kõrboja peremees“ ja A. Kiviräha „Rehepapp“. Eesti luule esindusautorid põhikoolis on L. Koidula, Juhan Liiv, M. Under, H. Runnel ja L. Tungal.

Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärимuse rolli kultuuris, pööratakse kirjandusõpetuses tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist folkloorikäsitus tuleb tänapäevastada, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri.

Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Kultuuriloolised tekstid avavad identiteeti kujundavaid asjaolusid, aitavad mõista 11 12 minevikku ja olevikku, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Ühtlasi õpib õpilane tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi. Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Eelkõige on tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgenduoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramut.

Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas kirjandusteostele, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülgse arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt. Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjandustekstide valikuga.

2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet;
- 4) õpib tundma ilukirjandusteose poeetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- 6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.

2.3. Kirjandus 5. klassis

Õpitulemused	Õppesisu
Tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust. Loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi. Kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad. Õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti. Nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust. Koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte. Nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte. Iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist. Järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut. Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta. Kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste. Osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd. Esitab (peast) luuletuse, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust. Mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele. Jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale.	<u>Kirjandustekstide valik ja lugemine.</u> Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt. <u>Lugemise mõistmine.</u> Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine. Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine. <u>Kultuuri- ja kirjandusteadmised</u> Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine ja külastamine. Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine. <u>Pärimuskultuur.</u> Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Muinasjutu tunnused ja tüüptegelased. Eri liiki muistendid. Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine. <u>Kirjandusteose ekraniseering.</u> Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega. Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus. <u>Teksti analüüs ja tõlgendamine</u> Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega või näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlauseste ning märksõnadena. Teose teema ja kesksete mõtete leidmine mingi sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga. Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

Jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal.	Luuleteksti väljendusvahendite ehk poetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeleolu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused. <u>Tekstiloome</u> Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloome paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. <u>Teksti esitamine ja kuulamine</u> Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.
--	---

2.4. Kirjandus 6. klassis

Õpitulemused	Õppesisu
Loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt kaheksa tervikteost. Loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist. Tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust. Loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi. Kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad. Väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri. Õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas pärimus- ja muuseumikultuuri. Eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike	<u>Kirjandustekstide valik ja lugemine.</u> Loeb vähemalt kaheksa laste- ja noortekirjanduse tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt. <u>Lugemise mõistmine.</u> Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine. Autoriõiguse mõistmine. <u>Kultuuri- ja kirjandusteadmised</u> Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine. <u>Pärimuskultuur.</u> Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine. Eesti teatritega tutvumine. <u>Kirjandusteose ekraniseering.</u> Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega. Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt,

ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid. Nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeolelu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust. Koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte. Nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte. Iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist. Järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut. Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta. Kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste. Osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd. Esitab (peast) lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust. Mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele. Jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusüdamusele või oma fantaasiale. Jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal. Kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.	muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus. <u>Teksti analüüs ja tõlgendamine</u> Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega või näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetega ning märksõnadena. Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ning sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga. Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja. Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määramine, aja ja koha kirjeldamine, meeolelu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused. <u>Tekstiloomine</u> Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloomine paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. <u>Teksti esitamine ja kuulamine</u> Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.
--	--

Valik soovituslikke autoreid ja teoseid II kooliastmes

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

Tüvitekste: E. Raud, „Kalevipoeg“; E. Bornhöhe, „Tasuja“; J. Kross, „Mardileib“; F. R. Kreutzwald, „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ vm eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.

Luule: O. Arderi, Contra, A. Ehini, L. Koidula, Juhan Liivi, V. Luige, K. Merilaasi, H. Männi, E. Niidu, P.-E. Rummo, H. Runneli, J. Sanga, I. Trulli, L. Tungla, J. Vaiksoo, A. Valliku, H. Vilepi, Wimbergi jt luulet; valik valme.

Proosa:

Eesti kirjandus: A. Feldmanis, L. Ulman, „Erik Kivisüda“; K. Hinrikus, „Kui emad olid väikesed“, „Elevant“; J. Jaik, „Kaarnakivi“; H. Jõgisalu, „Nõiutud allikas“, „Suutäis soolast“; K. Kaldmaa, „Halb tüdruk on jumala hea olla“, „Lydia“; K. Kass, „Nõianeiu nõbinina“; M. Keränen, „Varastatud oranž jalgratas“ jt krimilood; A. Kivirähk, „Sirli, Siim ja saladused“; M. Loper, „Inglite linn“; J. Parijõgi, „Teraspoiss“; A. Pervik, „Arabella, mereröövli tütar“, P. Päär, „Õnneliku inimese särk“; „Kallis härra Q“; S. Rannamaa, „Kadri“; J. Rannap, „Koolilood“; E. Raud, „Lugu lendavate taldrikutega“, „Roostevaba mõök“; P. Raud, „Printsess Lulu ja härra Kere“, „Sanna ja salakütid“; R. Reinaus, „Kuidas mu isa endale uue naise sai“, „Nõidkapteni needus“, „Maarius, maagia ja libahunt Liisi“; R. Roht, „Mäger Urask“; A. Saar, „Kuidas meil asjad käivad“, „Kuidas minust ei saanud kirjanikku“, „Õudne lugu“; J. Smuul, „Meremees Murka“; I. Soopan, „Kõik poisid ei saa suureks“; I. Tomusk, „Volli“ sari, „Ajaränduri“ sari; T. Toomet, „Vana aja koolilood“; A. Turovski, „Minu loomad“; J. Tuulik, „Vares“; M. Ulman, „Nukkude teater“, J. Vaiksoo, „King nr 39“ jt sarja raamatud; jm.

Maailmakirjandus: J. M. Barrie, „Peeter Paan“; J. Barrowman, C. Barrowman, „Õõnsa Maa saladus“; L. F. Baum, „Võlur Oz“; H. Burnett, „Väike printsess“, „Väike lord Fauntleroy“; C. Cassidy, „Pöörane“; C. Dickens, „Oliver Twisti seiklused“; G. Durrell, „Minu pere ja muud loomad“; N. R. Gaiman, „Kalmisturaamat“; A. Gavalda „35 kilo lootust“; E. Ibbotson „Reis Merejõe“; L. St John, „Valge kaelkirjak“, „Delfiini laul“; S. Kolu, „Rööbelite“ sari; J. Krüss. „Timm Thaler ehk Müüdnud naer“; E. Kästner, „Veel üks Lotte“; A. Lindgren, „Kalle Blomkvist“, „Hulkur Rasmus“, „Röövlitütar Ronja“; U. K. Le Guin, „Meremaa võlur“; C. S. Lewis, „Lõvi, nõid ja riidekapp“ jm „Narnia“ sari; H. Lofting, „Doktor Dolittle“; C. Nöstlinger, „Vahetuslaps“; K. May, „Winnetou“; F. Molnár, „Pál-tänava poisid“; J.-C. Mourlevat, „Ookeani kutse“; K. Ohlsson, „Klaaslapsed“, „Hõbedapoiss“, „Kiviinglid“; S. Olsson, A. Jacobsson, „Berti päevik“; R. J. Palacio, „Ime“; M. Parr, „Vilgukivioru Tonje“; E. H. Porter, „Pollyanna“; T. Pratchett, „Kettamaailma“ sari; O. Preussler, „Krabat“; G. Rodari, „Cipollino seiklused“; J. K. Rowling, „Harry Potteri“ sari; A. M. G. Schmidt, „A nagu Aabel“ ja „Miisu“; V. Schwab. „Kummituste linn“ jt sarja raamatud; J. Spinelli, „Tähetüdruk“; R. L. Stevenson, „Aarete saar“; C. R. Zafon, „Uduprints“; J. Till, „Charlie“ sari; J. R. R. Tolkien, „Kääbik“; Maria Turtshchaninoff, „Maresi. Punase kloostri kroonikad“; M. Twain, „Tom Sawyeri seiklused“; J. Vilé, „Siberi haiku“; jm.

Näitekirjandus: O. Luts „Kapsapea“; M. Ulman, „Kohkumatud lapsehoidjad“ jm.

Pärimus: valik eesti ja teiste rahvaste muistendeid ja muinasjutte; mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; valik vanakreeka müüte; E. Raud, „Kalevipoeg“; M. Haavio, „Kalevala“; jm.